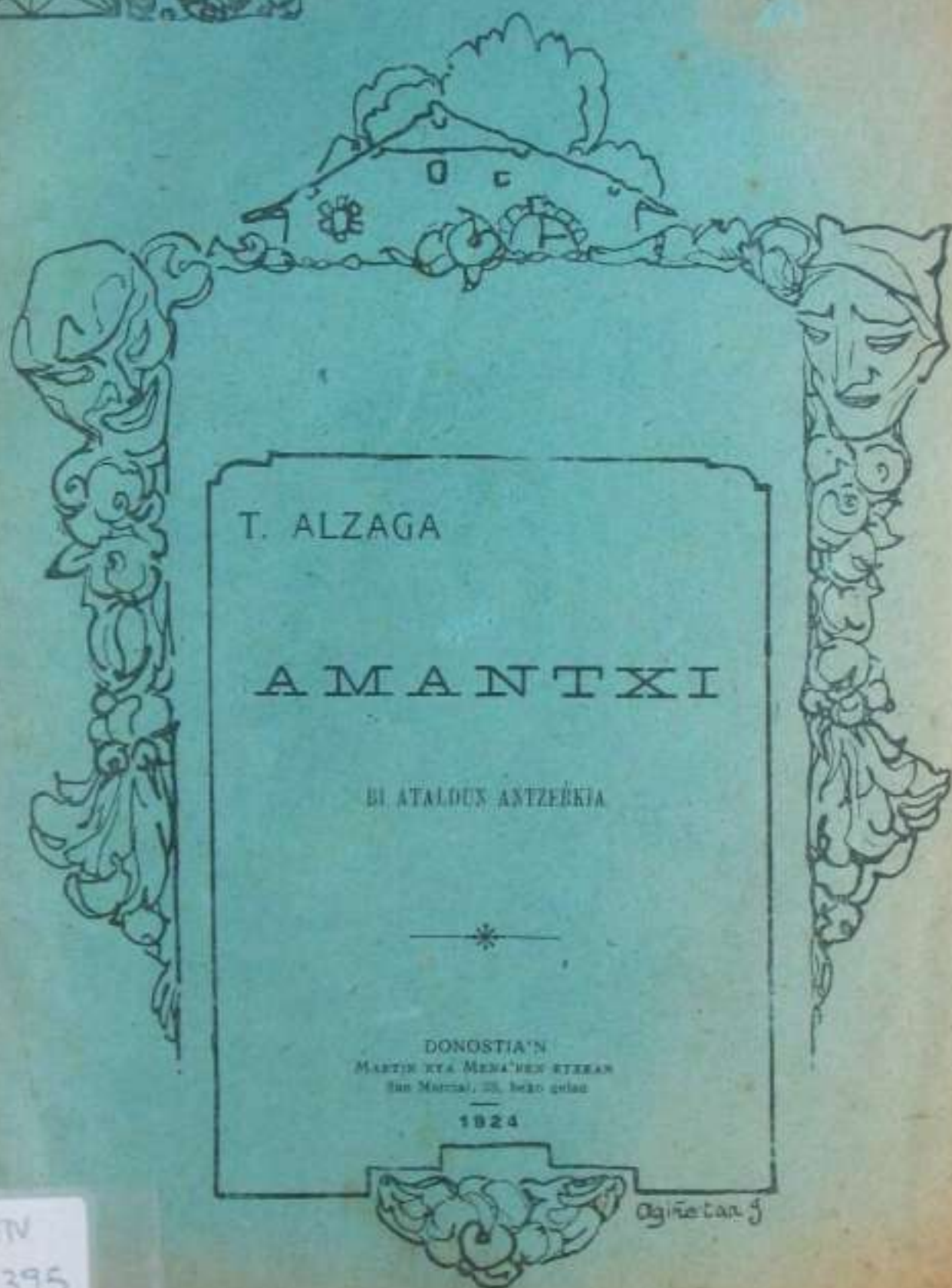

IZARRA
ANTZERKI-
SALLA

18'g. zenbakia

T. ALZAGA

A M A N T X I

BI ATALDUX ANTZERKIA

DONOSTIA'N
MARTIN KITA MENA'NEN ETXERAN
San Martin, 25. leku guzian

1924

Ogihetan 5

ATV

31395

H-70333
F-74290

AV
31395

IXTHAMA

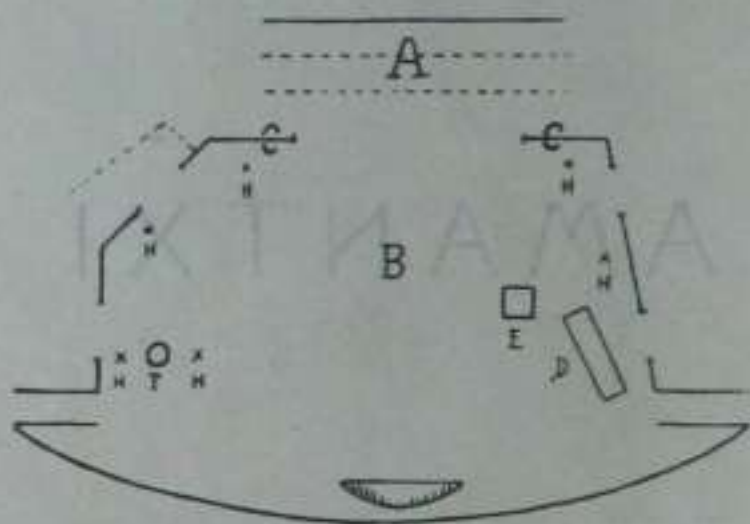
CHALCOPHILITE

AMANTXI

AMANTXI

IRUDITEGIA NOLA JARI

«Románico» deritzaion eraz ipiñitako gela aundi edo aretoa izan beaf du antzeftokñak

- A - Oial beltzez egindako aufe-ahetik irikita dagon gela-ituna.
- C - Inguru guzian argiz betetako sukaldetxoa.
- B - Gelaren lufeko zati azitzoa estaltzen duan oin-azpikoa
- D - Eseftoki luze apaña.
- E - Eseftoki motz apaña.
- H - Beste eseftoki batzuek.
- F - Estalki goridun maitxoa.

AMANTXI

IRUDIGILEAK

Amantxi.
André Nikolasa
André Brijida.
Karmenxo.
Esteban.

Enrike.
Titibiliti.
Xiriako.
Zomortxoak.

Gertaera amaseigaren oinbidan, Iraditegia, XVIg. oinbidako eratu apaindurako gela nagusi ikusgarria. Bi ate ezkerrean eta eskuan; aurrean atea eta atzean leihoa. Atzean, berotzeko sukaldetxo handia. Orma-laguruetan alfi apain batzuek. Alde batean mai txiki bat, eta bere gainean argi-mutita kandela-pistu askorekia. Atea argia basterik ez bafitz bezela dago iraditegia.

I

ANDRÉ BRIJIDA ta ANDRÉ NIKOLASA

(Biyak buru-estalki aro artako mutur-zorotzak. Eseri ta izketan ari dira).

Brij. Etzan ezkondu.

Niko. Ora beaz...

Brij. Ezkontzeko asmoan juan zan Berdara'ra bere izebaren etxera; baina, ez bat eta ez bi, senaigaya gaxotu ta il zitzayon.

Niko. !Amantxi gaxua!

Brij. Juan bezela etofi bial izan zuen Azkoiti'ra.

Niko. Biyotzeko samintasun befi batekin.

Brij. Ezin esan alakoa. Egunak eta egunak igaro zituen erotzeko zorian. Moja joateko ere ibili zan. Ez dakit nola bizirik gelditu dan.

- Niko. Ez da iltzeko gaitza. Luzaro bere señañarekin bizituta alaiguntzen dan emakumeak, samintasun apala, ixila azaltzen du. Egun laburak igaro dituenak, oñaze bizi, sutsuak. Eta ezkontzeko gayean dagonak senañ-gaya galtzen duenean beriz, kaxaxi estu, lari burunbatsuakin erakusten du bere naigabia. Gañaztasun abek ordia, ez dira kaxaxien indahez peurtzen diranak. Ixilenak izaten dira sakonenak. Samintasuna ez baida ezpañetakoa, biotzekoa baizik.
- Bñj. Oñela izan da, Amantxi'ren atsékabe gañatza: biotz-biotzekoa. Senañ-gaya galdu zuen egunetik ez du ezkongai ageñtu nai izan ere. Bereala burua estali zuen, orain emakume ezkonduak darabilgun eran, eta bere ortan jañaitzen du.
- Niko. Ora asko asetzen ez nauben gauza bat.
- Bñj. ¿Zer bada?
- Niko. Lenago ere ikusi detalako buru-estalkiak ezkon-ize-nean jañtzen, eta bereala ezkon-izanean biurtzen.
- Bñj. ¿Zer esan nai dezu?
- Niko. Tunturuntun abek, askotan, edeñago azaltzeagatik jañtzen dirala.
- Bñj. Etzazula uste...
- Niko. Gizasemeak ere, begiyak geyayo jañtzen dituzte buru-estalkidunetan. Ezkongai batentzat bi alaigun ezkon-tzen dira.
- Bñj. Etzait iduritzen...
- Niko. Izan ere oraingo neskatxa gaztiak, beren kaskamotza-kin, ez daude iñongo gizasemek begiratzeko eran.
- Bñj. Polit askuak badira ba...
- Niko. Bañan, buru-estalki ikusgarri abekin... Batibat Elgoi-bar'ko erara. Elgoibar'ko emakumeak beti izan dute alako doai berezi bat, buru apainketarako. Azkoitiafak ere, ez det esan nai ez dakizutela zeren buruak edeñ-tzen. ¡Baña, elgoibañafak!
- Bñj. Bakoitzari bere erikua edeñena iduritzia ez da bañt añatseko somaketa.
- Niko. Iduritzia, ez; gauzak diran bezela esatia. Ez didazu ukatuko itxaseñtzeko eñietan, Zumaya'n, Zarautz'en.

Pasaya'n eta Donostia'n beñtan ere bai, buru-estalki pañagari asko erabiltzen dituztela. Batzuek, txituak buruan balemazkite bezela; bestiak mendi-tontorak diruditela. Oraindik naximentuba buruban daramatenak ere aterako dira.

B&IJ. Beste tokietan ere buru-estalki pañagariak ikusten ditugu.

NIKO. ¡A! Bañan Elgoibar'en...

B&IJ. Elgoibar'en ere nabarmen askoak erabili bira dituzte, gizasemeak auzia eman dutenian.

NIKO. Gizasemeak, ez: senařak.

B&IJ. Berdintxu.

NIKO. Emazteen ederitasunaz kaidabaturik, izan ere, apainketa ikusgari abekin senařa ez duben emakumeari, senařgayak pañ-pañ softzen zaizkio.

B&IJ. Geixko esan ote dezun iduritzen zait.

NIKO. Amantxi'ri ere onezkero ondolik asiko zitzaizkion.

B&IJ. Etzazula ofelakorik aiatatu.

NIKO. Gauzen beñ badakigu; ta Amantxi'k onezkero senařgai bat baduela, mingaña jařiko nuke.

B&IJ. Ez dezu ofen efex itzeñin beař.

NIKO. Alpeřik ukatuko didazu.

B&IJ. Nik ez dizut ukatu.

NIKO. Ezin dezulako.

B&IJ. Senařgai bat ez duela ukatu nezake...

NIKO. ¿Bai ote?

B&IJ. Bai: bi dituelako.

NIKO. ¡Ořa! ¡Esaten nuen nik!

B&IJ. Baña, ofetarako zeř geřtaera tamalak lgaro bira izan dituen.

NIKO. Nai dezun guziya; baña emen gařbi agiri dana da: lengo senařgayaren malkuak txukatzeķo, beste bi badituela.

B&IJ. ¡Amantxi gaxua! ¡A! Ona emen bera.

II

LENGOAK eta AMANTXI. Azkenean XIRIAKO

(Amantxi, ezkefeko bigarren atean azaltzen da. Andre Brijida'ren antzeko burn-estalkia dauka. Amantxi agertzean Andre Brijida ta Andre Nikolasak altxatzen dira. An Amantxi'rengana juan eta alkafi musu ematen die).

- NIKO.   ¡Amantxi!
- AMAN.   ¡Andre Nikolasa!
- NIKO.   Beñere baño ederagoa zaude.
- AMAN.   Goibeltasun aundiak igaro bear izan ditut.
- NIKO.   Baña, orain, malda bera asiya zerala, esan didate; ta bi... kuirpilekin aldapak erosoago igarotzen dira.
- AMAN.   Badakit zeñ esan nai didazun; baña andre Brijida'k esango zizun noski...
- BRIJ.   Esatera nijoakionlan sañtu zera zu.
- AMAN.   Ai, andre Nikolasa, nere biotzaren zafastadak likaraga-riak ziran.. nere ura galdu nuenean; eta oñazearen zirikada zofotzak, moja joateko asmo bizi, sutsua, nere barenean soñtu zuten.
- NIKO.   ¡A zeñ txorakeria! Zu bezelako emakume edera oñma iluntsu tartean sañtu, an pipiyak jateko. ¡Ez orixe!
- AMAN.   Ez nuen kemenik izan.
- NIKO.   Ez ta biar ere.
- AMAN.   Ez nuen kemenik izan; eta ez dakit Goi Jaun aundiak nere txepelkeria zigofkatu ez ote duen.
- NIKO.   ¿Nola?
- AMAN.   Egun gutxi baru, zorapena, enkantua, etxean genuen.
- NIKO.   ¿Etxean?
- BRIJ.   Bai, enetxo.
- AMAN.   Gela ontan beñtan.
- NIKO.   ¿Emen?
- BRIJ.   Argi mutil ori emendik aterata, gela ilunpean gelditzen danean, zorapena emen azalduko da beñiro.
- AMAN.   Ikaragarizko iskanbilak, zalapañt eta barbula ezin era-manak, gela onetan entzuten dira.

- BRIJ. Batzuetan, dantzan balebiltza bezela; besteetan osti-
koka diruditela... emen entzuten ez dan dunbots,
zarata, zaraparik ez da.
- NIKO. Izoztuta uzten nazute.
- AMAN. Zalantz ikaragarrian, biyotza erdibitua, begirik itxi
gabe, gau osoak igaro ditut.
- NIKO. ¡Amantxi gaxoa!
- AMAN. Brijida, nere lengusu maitati onek, al guziyan laguntza
eman dit...
- BRIJ. Benaz eta gogoz.
- AMAN. Baña, egoera izugarri onetan, emakume gaxo bakar
batek zeñ egin zezakean...
- NIKO. Etxez aldatu.
- AMAN. ¿Nola? ¿Loreaga'ko etxe ospetsua utzi? ¿Gure afe-
koen egipen gogoangariak ezarita daukatzuten ofina
gurgarrietatik alde egin? Ez genuen besterik bini, lenaz
gain, eriko mairu ausartanak nere kalte iraultzeko.
- NIKO. Nik ala egingo nuen bada.
- AMAN. Nik, ez. Beste biderik aukeratu det.
- BRIJ. Biderik egokiena.
- AMAN. Zaldun leñargi bat nere ondotik zebilela igaria nitzan...
- NIKO. Tunturuntun abetakoa jari ezkeru, jakina zan. Andfe
Brijida'ri esan diot. Gizasemeak gerenganaatzeko buru-
estalki abek bezelakorik ez da.
- BRIJ. Urutiegia zuazela derizkiot.
- NIKO. Eta azkoitiarak oretarako dezuten perixentasunarekin
zeñ... esanik ez dago. Ori bai: elgoibartarak lenbizi
dirala.
- AMAN. Nere tamaltasun neufigabe afeekin zoraturik, egin zidan
galdeketari, baietzarekin erantzun nion.
- NIKO. Ori da lenbizikoa...
- AMAN. Lenbizikoa.
- NIKO. ¿Ta, jakin al liteke zein dan?
- AMAN. Bai...
- XIRI. (Eskulko lenbiziko atean azalduar) Jausoro'ko Esteban zal-
duna.
- AMAN. Datoñela. (Xiriako joaten da. Andfe Nikolasa'ri). Ori-
xen da.

- NIKO. ¿Agure zar ori? (Xiriako'gatiki).
AMAN. Ez, Jausoro'ko Esteban zalduna.
NIKO. Ezagutu bear degu oréatik.
AMAN. Exeri gaitian bada. (Ezkefetan esetzen dira. Amantxi efdian; ezkefetara Andre Nikolasa, ta eskuitarra Andre Birijida).

III

LENGOAK eta ESTEBAN

- EST. (Esteban eskuiko lenbiziko atean azaltzen da ta iru emakumeak itzal aundiarekin agurtzen ditu). *Vos quoque litoribus nostris Aeneïæ nutrices æternam mulieres famam dedistis audaces. ¡Salvete, iterumque salvete!* (1)
- NIKO. Ora pro nobis.
- EST. (Esteban, Amantxi'rengana auferatzen da). Oleskariaren itzakín nere gaurko ageipena egingo dizut:
Calipso ta Eularis.
nirfa guztiákin
ez dira neurtzeko
nere maitiakín
(Amantxi'ri eskuan muñ egiten dío).
- AMAN. Beti limuñtagari.
- EST. Beti egizale.
- AMAN. Eskeñikasko. (Andre Nikolasa erakutsiaz.) Andre Nikolasa, gure Elgoibaf'ko aidiétakoa.
- EST. (Andre Nikolasa'ren afean aguf egina). *Cara deum soboles, magnum Jovis incrementum.* (2)
- NIKO. Amen.
- EST. Astarbe zoragariaren antzera, zure begi txingargileak maitasunezko su gañtsua soñtzen dutela; zure ile kizkur uñe margokoak; su ori aize ematen diotela... ez, ez dizut esango.

(1) Eta zuek, Eneas'en amak, emakume ausarditsuak izan zintzelako betiko ospea eman ziezaten gure itas-eñtzai. ¡Jaungoikoak bedeinka zaitzate ta bedeinka zaitzate beriz ere Jaungoikoak! (Birjilio'ren *Eneida*'ko VII'g. liburutik akeratutakoa).

(2) Jaungoikoen gogoko abenda, Jupiter'en ondorengo goragaria (Birjilio, IV'g. Egloga. Sendi ospetsu baten ondorengoengatik esaten da).

- NIKO. Ez.
- EST. Anfitrite, edertasun guzien meta pozgari afek bezela, zure arpegi gozatsu oretan lahos zuri-goria dirudien abo amets gilea zabaltzen dala, ta bere lurin zoratzaleak inguruan sortzen duela maitasunezko gñin ezti, laztan, kutuna... ez, ez dizut esango.
- NIKO. Ez.
- EST. Esango dizut...
- NIKO. (Esteban ixil-arazi ondoren). Esan zazu: «Elgoibartara»; ta guziya esana dago.
- EST. *Pulchre, bene, recte.* (1) (André Nikolasa'ri eskuan muñ emanaz). Urte askoan. (André Brjida'rengana juanaz). André Brjida: zuretzako nere agurketa menpetsuenak. (André Brjida'ri eskuan muñ ematen dio).
- BRJ. Eskerikasko.
- EST. (Amantxi'ri). Zure ondoan, Amantxi, astirik luzeenak, une labur, txolarite apurak iduritzen zaizkit: nere oraingo egoera, berez labur eta ziztrina zer idurituko ote zaio nere biotz gosetari?
- BRJ. Eginkizun asko ibili bear dezu.
- AMAN. Etzaitugu ikusi egun guziyan.
- EST. Esango dizutet zerगतik.
- NIKO. Lanbide bear beafekoen bat izango zuen.
- EST. Bait-arats ezker azkoitiafen artean degu, Aita Zirilo aha ospetsua.
- AMAN. ¿Zein da ori?
- EST. Pirile dominikotar bat, gorputzez txikia, baina arimaz neufigabekoa; jakintsuetan jakintsuena, langilea, azkafa, tfebea. Grekaz eta latinez bere izkera jatoriz bezin efaz eta lasai mintzatzen dana. Omero, Platon, Aristofanes, Euripides; Birjilio, Orazio, Plauto, Tito Libio beatz-mutuñetan daukazkiena. Antziñako jakintsuen idaztiak, iñorik ez bezela azterkatzen ditu. Oñelakoengatik esan oi da: *sagaces in inquirendo, circumspectos in explorando, in iudicando graves, implicitus in vinciendo, faciles in enodando.*

(1) Ederki, oso ederki, ezin eta ederkiago (Horacio: *Arte poetica*, 100).

- Bai. Ori guziya bada: zerbait izan bea.
- Est. Bere eskuz beritu ta adierazi ditu antziñako idazlarien lanik berezienak: Zizeron'en izkintzak, Kintiliano'ren araudiak, Tito Libio'ren amafekoak, Teokrito'ren aitzai-oldertiak. Berak, aztarnak aitu ta lan neketsu ta iraunkor ondoren, akitu ta ezagutzera eman ditu betiko galdunak uste ziran antziñako idazki gogoangariak. Orela Valerio Flacco, Silo Itáliko ta Amiano Marcellino'ren ikaskizun mamitsuak Orobat Plinio gaztearen eskutitzak, Rutilio Namaziano'ren ibilketak, Kalpurnio'ren oleñki bigun eta xamufak. Eta... jaritu zaitezte! Usmaketa abetan zebilela akitu zuen idazki mutur bat, pixi aberatsenik bezela berekin gordetzen duena, ta zuek ere bere beñi pozik jakingo dezutena: Zizeron aundiak, egun batian, bere sukaldariari, bazkaria jaitezko egia zion agertala. ¡Zer bazkaria! Zizeron'ek bere eskuz izendatu ta aukeratua.
- Niko. Bai; ta gero sukaldariak tipula geixko edo porupereñil gutxitxo jai, edo gatza gatzontzian aztu ezker, goxua geldituko zan bazkari burumbatsu ura.
- Est. ¡A! Bañan, Zizeron'ek geñtu-arazia izate utsak...
- Niko. Ez, ek. Bazkariak sukaldian maniatzen dira, ta ez idazlarien muñetan.
- Bai. Gai ontan, Andfe Nikolawa artakua da gero...
- Niko. Bai noski; etzekuak guri-guri, aña ta aragiak goxogoxo, ta egaztiak kolpetu jaitezko, ez neri Zizeron'ik ekari.
- Amán. ¿Eta non dago neuriz gañeko gizon ori?
- Est. Balda jauregian.
- Amán. ¡A!
- Est. Eñando jauna, txoraturik dago, bere ostalariarekin; orain egitera guazen bilera ere, berak eratu du. Inguetako gizon argienak an izango dira. Aita Zirilo'k itzegingo du, ta entzuteko zalantzaz beterik daude guztiak. Aurretik, ofdia, beste norbaitek itxaldi bat egitia beařekoa da, ta ofetarako ni izan naiz aukeratua.
- Amán. Banekien zer izango zan.

- EST. Ofengatik, egun guzian, buru ta belari lanian, idazten aritu naiz.
- BATJ. Zu beti idazten...
- EST. Ni beti nere lan berezian. Lira'ko Nikolas adimentsuak bezela esan nezake: *Si Lirano non lirasset, totus mundus delirasset.*
- AMAN. Ezagun da.
- EST. Nere itzaldia, Aristoteles'en antzera eratu det. Ona emen azalgaia: «Gauza bat egiz eta iraunkor jakitia, gauzaren zergatikakoa jakitia da». Bereala nere adimenera betiko galdeerak datoz: *¿Quid, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando?* (1) Beai dan zintzotasunarekin erantzuteko, nere maitiaren begietako almen pizkoitzalearen bila etori naiz.
- NISO. ¡A, bai! Kikiriki oietako guzietarako emakume ederaren begi mintzakorak bezelakorik ez da.
- EST. *Quod erat demonstrandum.*
- AMAN. ¿Eta orain al dezute bilera ori?
- EST. Oraintxe. Baña an egon aien, nere begietan egongo da Amantxi'ren arpegi zoragaria.
- BATJ. Eta zure belarietan gure txalo susparak.
- EST. Eskefikasko.
- AMAN. Ai zazu aurretik gure zorion bioztia.
- EST. Bigai etoriko naiz, eta guztien beai emango dizutet.
- AMAN. Eskeituko dizugu.
- EST. Orain, zuen baimenarekin banua.
- AMAN. Ondore on bat izan.
- EST. (Eskuiko atara juan eta andiki). *Dulcia loquimur arva.* (2)
- (Aguñ egiaz). *Vale* (3).
- IRURAK. Agui. (Esteban eskutik juaten da.)

(1) ¿Nor, zeñ, nun, zein bidez, zergatik, nola, noiz?

(2) Gure luf maitiak uzten ditugu (Birjilio: 1 ra III'g. Egloga).

(3) Ondo bizi.

IV

AMANTXI, ANDRÉ NIKOLASA, ANDRÉ BÉIJIDA IA KARMENTXO

- NIKO. Oñek meza ematen ere jakingo du.
- AMAN. Ori, gizonik azkafenetakua da.
- BÉIJ. Guzien beñi badu.
- AMAN. Ez da izango gairik, oñek ezagutzen ez duenik.
- NIKO. Ez ta ere oñek esaten ez duen latñik.
- KARM. ¡Izeba! (Karméntxo eskutik sartzen da. Neskatxa gazte oso polita da. Ezkongaiak garai ardan oi zuten bezela, buru kaskamotza dauka, kopet-gañian ile sortatxo bat duela.)
- BÉIJ. ¿Emen al zera?
- KARM. Jaun ori iñteteko zai egon naiz. (Irurak altxa dira. Amantxi'rengana juan eta musu emanez.) Amantxi...
- AMAN. Karméntxo, nere izaña.
- NIKO. ¿Iloba al dezu?
- BÉIJ. Nere anayaren alaba zañena. (Karméntxo'ri). Agur egiozu André Nikolasa'ri.
- KARM. Andréa... (André Nikolasa'k eta Karméntxo'k alkari musu ematen die.)
- NIKO. Aingeruak nexka jantziko balira ez lirake ikusgarriaguak izango. Zeroñi polita eta apainketak zeñ esanik ez... ez dezu akatzik oñetatik buru... raño. (Buru kaskamotz ori ez balu.)
- AMAN. ¿Izebaren bila, e?
- BÉIJ. Santa Klara'ko mojetara juan biar omen du ta...
- KARM. Sor Patrózinio'k deitu digu. Mayatzeko loreetako, abestiak ikasteko. An bilduko gera emengo nexka ezagunenak.
- AMAN. Ederki. Sor Patrózinio'k Mayatzeko loreetako, aukeratu ditu Azkoiti'ko lorerik liranenak.
- NIKO. (Loriak, ez dakit; baña Plandes'ko gaztak beintzat bai. ¡Abek buru baldarak!)
- AMAN. ¿Abesti politak izango dituzute?
- KARM. Oso politak. Eta bat, beñiya. Bertako apaiz jaunak eratu omen du.

- AMAN. ¡A! Ori, bestiak baño re aídura geyagorekin ikasi bearko dezute.
- KARM. Alegiñak egingo ditugu beintzat.
- BRIJ. Ez daukate erakusle txara, Sor Patrozinio.
- NIKO. Bai, baña, abuakin abestu gero...
- KARM. Nola...
- NIKO. Sudurarekin, ez.
- KARM. Ez noski.
- NIKO. Nik, mojak aditu izan ditut bada. (Sudurarekin abestuz.) *Gloria Patri et Filio...*
- KARM. ¡Ai! Santa Klara'kuak, ez. Santa Klara'kuak beste inongo mojak baño obetuago abestutzen dute. Guztihak esaten aritzen dira Santa Klara'n baño obeto ez dala inon abestutzen.
- BRIJ. Ez zayozula oni Santa Klara'ko mojen kalte ezei esan bere oyekin txoraturik dago-ta.
- KARM. Egiya dalako. Ia of bezelako meza ospetsu ta gain gañekoak non abestutzen diran.
- AMAN. Bai, Karmen txo, bai; otela da. Zurea da egiya... Brijida, juateko ofdua izango dezute ta ez zaituztet geyago luzatu azi nai.
- BRIJ. Bai, baña beriala emen naiz.
- AMAN. Ez dezu ezeitarako lastertu bearik.
- BRIJ. Nola etortzerako lagunak izango dituen, an utzi ta bereala bihurtuko naiz.
- AMAN. Nai dezun bezela. Agur bada, Karmen txo. (Karmen txo'k Amantxi'ri musu ematen dio. Andre Nikolasa, Andre Brijida, rekin izketan gelditzen da.)
- NIKO. Ia zure ilobatxo ori lenbailen ezkontzen dezun.
- BRIJ. Bere garayan egingo da.
- NIKO. Kaskamotz ori buru-estalki polit batekin apaintzeko.
- KARM. (Andre Nikolasa'rengana juanaz.) Andre...
- NIKO. Au ume zoragafia. (Alkafi musu ematen diote. Ondoren Amantxi'ta Andre Nikolasa'k, beste biyari eskuiko ate aldera laguntzen diote.)
- AMAN. Karmen txo: asko-asko ikasi.
- KARM. Aleginduko gera.

- BÁIJ. Bereala emen natzaizute.
AMAN. Gero arte bada.
GUZTIAK Agur. (André Brijida ta Karmenaxo eskuiko atetik juaten dira.)

V

AMANTXI ta ANDRÉ NIKOLASA

- NIKO. Ni ere, luzaro nago, ta juan biar nuke; baña, jakin
bea detana jakin gabe ezin juan niteke.
AMAN. ¿Zer, gero?
NIKO. Lenbizikoaz... naikoa ikasi det; baña, bigarenaz, ez
didazu oraindik ezer esan.
AMAN. Bigarena...
NIKO. Ezagutuko dezu, ori jakin gabe ez daukadala juaterik.
AMAN. Eseri zaitia. (Biyak esqftzen dira.) Jakingo dezu noski,
gure sendiak, Deba'ko Andia'tarakin izan duten adiz-
kidetasun sendo, betikoa.
NIKO. Jakingo ez det bada! Loreaga'koak eta Andia'koak
antziñatik izan dute alkariganako lei mamitsua.
AMAN. Andia'tar Menjon Irafazabal'tar Agustina'rekin, eta
nere gurasuak, egun berian ezkondu ziran. Ayek
Azkoiti]ra, nere gurasuak Deba'ra, batzuek bestiak
lengo adizkidetasuna beritu zuten, eta adizkidetasun
ura batutzeko itz emanik gelditu ziran, bi sendietatik
lenengo jaiotzen zan semia, besteko lenengo alaba-
rekin ezkontzeko.
NIKO. Oñ nik ez nekien gauza bat.
AMAN. Lenengo semia Andia'tarak izan zuten: Enrike. Nere
gurasuak geroxiago ta abek ere semia. Iru urte, geiago
gabe, egon ziran, eta beriz ere semia. Zortzi urteren
buruan jaio nitzan ni.
NIKO. Bai, bai...
AMAN. Nik izan bea nuen beraz Enrike'ren emazte-gaia.
NIKO. Zure lenengo senideak mutilak zirala ondo gogoratzen
naiz, eta nola Azkoiti'yan izan zan sualdi ikaragari,
etxadi osoa kixkali zan artan, aita bi semiakin il zitza-
zuten.

- AMAN. Ez nazazula aitatu geftaera zoritxareko ura. Afeek nere ama gaxoaren egunak laburtu zituen eta amabi urte ozta ozta nituenian umezurtz gelditu nitzan.
- NIKO. ¡Amantxi gaxua! Gaztetandik atsekabeari arpegi gafa-tza ikusi zenion.
- AMAN. Nere amatxo maitati afeek bere azken orduetan, ez ziran besterik esaten, ez bazan, gurasoak Andia'tara-kin egin zuten erabakidea bete nezala nik; eta aginte ura betetzeko geftu negola, zerutik ikusiko zuen noski.
- NIKO. ¿Nola ez?
- AMAN. Enrike'k orduan ogei urte zituen. Ameriken agerpena ezkerro, badakizu itxas-ertzekeo gaztediak Ameriketa'ra juateko duen gña ezin geldi arazia...
- NIKO. Itxas ertzean bakañik, ez; bañenago ere bai. Elgoibar'tik beñatik gazte bikañenak an dijoaz Ameriketara. Emen belara bezela, an uria jayotzen omen da sorotetan, eta uriaaren kuxkuxian badijuaz muturak austen. Laxtef ez dira emen geldituko begi-bakañak eta anka-motzak baizik.
- AMAN. Enrike're juan zan.
- NIKO. Jakiña zegoen...
- AMAN. Amaf urtian ez da bere beñirik izan. Ama gajuak iltzat eman zuen. ¡Andre Agustina atsekabeak zenbat malko ixuri ote du! ¡Zenbat meza atera ote dizkio! Neri ere, semiarena bukatu zala esanaz, idatzi zidan.
- NIKO. ¡Gajua!
- AMAN. Ofela, dakizkizun ondorengo geñtaerak izan dira.
- NIKO. Uleñtzen det, bai.
- AMAN. Ontan, eraneun, Enrike'ren eskutitz bat artu nuen.
- NIKO. ¿E? ¿Nondik?
- AMAN. Deba'tik.
- NIKO. ¿Biurñu da orduan?
- AMAN. Noski. Nerekin bete beara duena osatzeko geftu dagola esaten zidan.
- NIKO. Bai, baña...
- AMAN. Eta ofetarako egun abetako batian itzegitera etoriko zitzaidala.

- NIKO. Len itzezin besterik ez zuen.
- AMAN. Andre Agustina'k ere itz batzuek jaitzen zizkidan gurasuen erabakia gogoratuaz.
- NIKO. Korapilo edera jari dizute.
- AMAN. Nik askatzen ezin asmatu alakoa.
- NIKO. Ez ta inork ere. Auxen da ba batek bial eta bestiak bial.
- AMAN. Eta ni bi puska ezin egin.
- NIKO. ¡A! ¡Zaude! Gauza bat gogoratu zait orain.
- AMAN. ¿Zer gero?
- NIKO. Zu naspila ontan sartu zera, etxean zorapena, enkantua dezulako.
- AMAN. Bayetz, ziñ egiten dizut. Ori izan ez bazan, ez nion nik inori afera biderik emango.
- NIKO. Bada, nere iritzian, or daukazu itzul-bidea.
- AMAN. ¿Nola?
- NIKO. Zu, zorapenaren azpian zaude, ta, ia biyetan zeñek gaizkatzen, libratzen zaituen; batak ezpatarekin edo bestiak bere latinak.
- AMAN. Uleitzen dizut.
- NIKO. Zu, gaizkatzen zaituenarena izango zera.
- AMAN. Etzait ain gaizki iduritzen.
- NIKO. Ez dezu beste biderik.
- AMAN. Aolku on bat eman didazula uste det.
- NIKO. Bai, noski. Eta, orain, geixko egon naiz, eta geyayo berandutu baño len, banua. (Altxatzen dira.) Bigar ere etoriko natzaizu, ta gai au zerbaiz geixiago laidazkatuko degu. Eta bitartian, nere esanaz ez aztu. (Eskui ate aldera egiten du.)
- AMAN. Goguan eukiko ditut.
- NIKO. (Atean geldituta.) Badakizu: edo batak bere ezpatarekin, edo bestiak bere latinak. (Jutzen da.)
- AMAN. Agur.

VI

AMANTXI. GERO ANDRE BÉIJIDA. AZKENEAN XIRIAKO

- AMAN. Batak bere ezpatarekin, bestiak bere latñakin... André Nikolasa'k ondo asmatu duela uste det. Izan ere, amañ urtian, ja bat esan gabe, ibili nai duen tokietan, eta orain bururatu zaiolako, zabua zabaldu utsakin bere nayak bete? Ez, ez, andregaya biar badu, irabazi dezala.
- BÉIJ. (Eskuiko atetik sartuaz.) Emen naiz ni. ¡Oi! ¿André Nikolasa juan al da?
- AMAN. Irítia egin du. Ez dakit bidian biyak bat nola egin ez dezuten.
- BÉIJ. Ez det bada ikusi, ora.
- AMAN. Emen egon gera nere nasketaz itzegiten.
- BÉIJ. Zer esana izango zuen André Nikolasa'k, ain buru bizikoa da.
- AMAN. Bada, buru aŕgi ofekin korapilua askatzeko bidian jafi nauela uste det.
- BÉIJ. ¿Nola, ordia?
- AMAN. Batak bere ezpatarekin, bestiak bere latñakin.
- BÉIJ. Geyago esaten ez badidazu, len añian geldituko naiz.
- AMAN. Guziya esango dizut. Dakizun bezela...
- XIRI. (Eskuiko lenbiziko atean azalduaz.) Andia'tar Enŕike zalduna.
- AMAN. (André Béijida'ri.) Esan beañ nizuna, orain entzungo dezu. (Xiriako'ri.) Datofela. (Xiriako juaten da.) Exeri gaitian. (Eseŕtzen dira.)

VII

LENGOAK eta ENŔIKE. AZKENEAN XIRIAKO

(Enŕike eskuiko atean azaltzen da, ta aguf egin ondoren, bata ta besteari begiraka asten da, Amantxi zein dan ezagutu naiean; gero beatzakin keñu egiten dio André Béijida'ri zein ote dan Amantxi.)

- BÉIJ. (Mutua izan beañ du onek.) (André Béijida'k Enŕike'ri keñu egiten dio Amantxi erakutsiaz.)

ENRI. ¡Ezin ukatu! Saitu naizenetik nabaitu det zure arpe-
gian, Loreaga'taren edertasun zoratzalea. (Amantxi'ren-
gana juan, belannikatu ta eskuetan muñ emanaz.) Aitu itzatu,
Amantxi, nere agurketa xamurenak.

BRIJ. (Belaunikatze ori Ameriketan ikasiko zuen.)

AMAN. Ongi etoria izan zaite.

ENRI. Esketikasko.

AMAN. Andre Brijida, nere lengusua.

ENRI. (Andre Brijida'ren aurrean belaunikatu ta eskuan muñ emanaz.)
Urte askoan.

AMAN. ¿Gurasuak ondo utzi al dituzu?

ENRI. Ederki. Zuretzako goraintzi laztan, bioztsuak eman
dizkidade.

AMAN. Ta, zer dio Andre Agustina maitagariak?

ENRI. Zutaz asko gogoratzen da; ta nik ere beti gogoan
euki zaitut.

BRIJ. (Amañ urtian ezagutu da.)

ENRI. Eta, orain, gure biotzak batutzeko ordua iritxi da.

AMAN. (Andre Brijida'ri begiratuaz.) Ai...

BRIJ. (Amantxi'ri begiratuaz.) Ai...

ENRI. Bai, Amantxi, bai. Nere itzaren jabe naiz eta bete
beñak osatzeko gertu nago.

AMAN. (Andre Brijida'ri begiratuaz.) Ai...

BRIJ. (Amantxi'ri begiratuaz.) Ai...

ENRI. Ni urutietan izan naizen bitartian gertatu danaren berri
badet, ofengatik, buru-estalkiarekin ikusteaz batere
aritu ez naiz. Guziya barkatzen dizut...

BRIJ. (Barkatu...)

ENRI. Eta zurekin bat egitera nator.

AMAN. (Andre Brijida'ri begiratuaz.) Ai...

BRIJ. (Amantxi'ri begiratuaz.) Ai...

ENRI. Izketan beste asko bezin trebea ez naizela, badakit.
Baña, urutietako ibilketak nere besoa sendotu dute,
nere bularak indartu, nere biotzeko suak bizitu; ta,
orain, naizen guzla, nere bularsutasuna, nere almena,
nere ezpata...

AMAN. (Altxiaz. Andre Brijida'ere altxatzen da.) ¿Zure ezpata?

- ENRI. Nere ezpata, bai; guziya, guzi-guziya zure onetan jaitzen det.
- AMAN. Guziyen bearian gera bada.
- BRIJ. Bai orixe.
- ENRI. Agindu lasai.
- AMAN. Urutietan izan zeran bitartean, emen gertatutakoen berri zerbait, badezu; baño, ez dakizu guziya.
- BRIJ. Ez ta erdirik ere.
- ENRI. Esan bada. Itzegin zazute.
- AMAN. Zorapenaren azpian nago.
- ENRI. (Pafez) ¡Ja, ja, ja!
- BRIJ. Zorapena ikaragarria.
- ENRI. (Pafez) ¡Ja, ja, ja! ¡Zorapena!
- AMAN. Zorapena, bai, eta gela onetan bertan.
- BRIJ. Argi-mutil ori emendik ateratzeakoan, emen agertuko da bere barbula ta zalapart izugarriakin.
- ENRI. (Pafez) ¡Ja, ja, ja! ¡Zorapena! Ameriketari nitzala, egun batian iritxi gihan alako eleiz-antzeko batera. Ederra zan; guziya urez josiya zegoen. Puskik aundiyena eguzkiaren antzera eratua zeukaten. Ura... jaungoikoa omen zan ¡jaungoikua! An, egur puska eta ari koskorak ere badira jaungoikuak diranak. Zerbaitengatik esaten zuen gurekin zan praile batek: jaungoiko asko dan tokian, ez dala Jaungoiko bat ere.
- BRIJ. Ez noski.
- ENRI. Ure-puska ura arapatu bira genuela, juan gihan egun batian. Indiyo kaskar oyetzaz eltxua bezela bazan, eta gu ikusi ginduztenian besoak luzatuta karasika asi ziran:

Kaila tapi
pununki
txaupituta
gamusak.

Orduan nik, ezpata atera, aurreratu, ta kankaroko bat eman nion ure-puska ari, ta an juan zan zilipurdika. Esan zazute orain, urezko jaungoikoa txetu zuen ezpata batek, zeñ egingo duen zoratzale arlote batzuekin.

- AMAN. Zeñ egingo duen ikusteko, zaleturik gaude.

- ENRI. Cereala ikusiko dezu. Egin beñak ez dira geroko utzi lea.
- AMAN. Ori d i n k nai detana. Brijida: Xiriako'ri deitu zaiozu. (Andre Brijida'k txintxaria jotzen da.) Guk, aŕgi-mutilakin alde egindakoan, zorapena emen izango dezu. Zeñ egin beñ dan badakizu.
- ENRI. Ori, nere gain gelditzen da.
- XIRI. (Eskuiko lenengo atian azalduaz.) ¿Zeñ agintzen dezute, andreak?
- AMAN. Aŕgi-mutil ori añ zazu, ta juan egin beñ degu. Gero, beti bezela, atia sendo itxiko dezu. (Enrike'ri) ¿Atia itxitzeaz, ez dezu noski ajolik izango?
- ENRI. ¿Nik? Ez da batere. (Xiriako'k aŕgi-mutila aŕtu du ta atean itxoiten dago. Amantxi'k eta Andre Brijida'k ate aldera egiten dute.)
- AMAN. Orduan, baguaz.
- ENRI. ¿Baña, juan baño len, ez didazu pozgarizko itz goxo bat esan beñ?
- AMAN. Zorapenetik gaizkatzen naubenena izango naiz ni.
- ENRI. Orduan, neria zera. (Amantxi ta Andre Brijida eskuiko atetik juaten dira. Ondotik Xiriako aŕgi-mutilarekin. Antzetokia ilunpetan gelditzen da.)

VIII

ENRIKE, TITIBILITI eta ZOMOROTXOAK

- ENRI. Bai; neria izango da. Ni bezelako laritasunetan aŕkitu dan gizon batentzat, aŕñ-jolasak besterik ez dira abek. (Atia itxitzen entzuten da.) Atia itxi dute, beaz gela ontako nagusi naiz, eta nagusi bezela exeri nayan. (Exeritzen da.) Ludi beñian ainbeste lari-alditan aŕkitu, ta, ludi zañera biñtu naizenerako, ona emen ere ustekabeak Ba... au besterik ez bada... Lo egingo det nik lasai eseñ-toki eroso onetan... (Sukaldetxoan, jira guzia aŕgi orlegiz piztutzen da. Enrike, bat batetan altxatzen da.) ¡E! Edo nere begiak nastutu dira, edo ta, atze oftan zeñ-bait ikusten det.

- TITIB. (Sukalde dafenetik, bera ikusi gabe luñoloko abotsarekin.)
¿Eroriko naiz? (Enñike'k eskuiko ate-aldera itzul egiteko bezela egiten du, baña gelditzen da.)
- ENÑI. Ez; ezpatadun gizon batek ez du oñenbesterekin bilduritu blaf.
- TITIB. ¿Eroriko naiz?
- ENÑI. Erori adi nai badek. (Eskuiko oin bat sukaldetxoan ageitzen da. Enñike oso ikaraturik dago.) Nik uste baño lan latza-goari eraso diyot.
- TITIB. ¿Eroriko naiz?
- ENÑI. Erori adi nai badek. (Ezkerfeko oin bat sukaldetxoan ageitzen da.) Oñela baguaz, ez dakit zenbat ikusi beafko ditugun.
- TITIB. ¿Eroriko naiz?
- ENÑI. Erori adi nai badek. (Sukaldetxoan gorputz bat ageitzen da lengo oñakin bat egiten duela.) Gora guaz.
- TITIB. ¿Eroriko naiz?
- ENÑI. Erori adi nai badek. (Sukaldetxoan gorputzari eskuiko besoa azaltzen zaio.)
- TITIB. ¿Eroriko naiz?
- ENÑI. Erori adi nai badek. (Sukaldetxoan gorputzari ezkerfeko besoa azaltzen zaio.) Oraintxe neriak egin duela uste det.
- TITIB. ¿Eroriko naiz? (Enñike eskui-atera jauten da baña itxiya dagola ikusten da.)
- ENÑI. ¡Itxiya! ¡Galdua naiz! Añfe eman beafko. (Ezpatan eskua jafi ta sukaldera begira jaitzen da.)
- TITIB. ¿Eroriko naiz?
- ENÑI. Erori adi nai badek. (Titibiliti oso-osoa sukaldetxoan azaltzen da. Bereala bere beatzakin Enñike zorutzen du ta au atzeraka joaten da eseftokian oso zoraturik etzan afe.)
- TITIB. Zoratua gelditzen aiz.
- ENÑI. ¡Ni... zoratua!
- TITIB. I, bai. Ta ire eginbeafa izango dek, txistua entzuten dekan guzian dantzatu beafa.
- ENÑI. ¿Nola, oñdia, dantzan ez badakit?
- TITIB. Orain ikasiko dek. (Lendizi sukaldetxotik jasoko du txistu bat, eta joko da zer bait. Gero, atabal-makil bat, eta sabela arekin jotzen du atabala balitz bezela. Botoyak estutuaz soñua

bizitu azitzen du. Orduan alki baten gañera igotzen da ta sofua jotzen du. Bereala sukaldetxotik zomofotxoak ifteten dira ta dantzatu ondoren etofi bezela juaten dira. Titibiliti Enrike'rengana juaten da.) Badakik e: emendik aufera txixtua entzuten dekan guzian dantzatu beaiko dek.

ENRI.

¿Nola, ordia?

TITIB.

¿Nola? Onela. (Titibiliti'k txixtua jo, ta Enrike dantzan asten da.)

ZAPIA GELDI-GELDI JETXI BEDI

BIGAREN EGINTZA

Iruditegia lenengo egintzan bezela ipiñia; egunez da, ordua, ta ardia leyo-
tik saftzen da.

I

ANDRE BÉIJIDA ta XIRIAKO. Azkenean ANDRE NIKOLASA.

BÉIJ. ¿Zer izan da bert?

XIRI. Andrea, bert, beñere baño lenago asi ziran zarata eta
barbulak. Atia itxi ta bereala, lenbiziko kafaxiak en-
tzun nituen.

BÉIJ. Betaz asi ziran beaz...

XIRI. Bai, andrea. Gero, txixtua entzun nuen eta dantzan
zebiltzala ziruditen.

BÉIJ. Betikoa.

XIRI. Bai, andrea. Oñela, ixkanbila ikaragafian gau guzian
jafaitu dute. Goiz-aldera ixiltzen jua dira, ta egun
arfiakin bat, bare ta paketsu gelditu gera.

BÉIJ. ¿Ta zer egin ote du, Enrike'k?

XIRI. Andrea... nik, agindu bezela, seieta atia iriki det.
Zaldun ura, alki oñetan exerita zego, eta atia zabalik
ikusi duenean, itzik esan gake tximixtak egiten jua da.

BÉIJ. ¿Ta ez diozu ezei igafi...?

XIRI. Andrea... nere iritzian, lo gutxi egintako arpegia zera-
man, eta, gahera, leñ egiña zegola zirudien.

BÉIJ. Eta itz bat ez esatia...

XIRI. Ez ta ja'rik ere.

BÉIJ. Orain ez dakigu zoratzaleak menperatu dituen, edo zer
egin duen...

- NIKO. (Eskuiko atetik saftuaz). Ona emen uste gabeko ikus-
talaria.
BÉIJ. Andfe Nikolasa; ez nuen uste oren goiz etoriko
ziñanik.
NIKO. Ez da nik ere.
BÉIJ. ¡A!...
NIKO. Esango dizut.
XIRI. Ezei geyayo beai ez badezu...
BÉIJ. Ez; juan zintezke, Xiriako. (Xiriako eskuiko atetik
juaten da).

II

ANDFE BÉIJIDA ta ANDFE NIKOLASA

- NIKO. Ez nuen oraindik onera etortzeko asmorik, baña elei-
zatic atera ta etxera nijuala, txixtularia ikusi det emen,
atarian.
BÉIJ. ¡A! Bai.
NIKO. Neregan esan det: Amantxi'k beñi onen bat badu.
BÉIJ. Bai zera...
NIKO. Txistularia atietara ekafi dutenian, zoriona etxian
dutela ezagun da.
BÉIJ. Obe genuke bada. Ez, andfe Nikolasa, ez. Txixtulari
ori ez da onerako.
NIKO. Etxe onen atarian beñtan zegon bada.
BÉIJ. Bai, baña, aurreko etxerako da.
NIKO. Onerako uste nuen nik.
BÉIJ. Ez gaude emen txixtu ta jolasetarako. Aurreko etxe,
leio-gofi oretan eztaiak dituzte.
NIKO. ¡A! Eztaiak...
BÉIJ. Bai.
NIKO. ¿Eta ezkontzen dan emakumia, ezkongai al da?
BÉIJ. Ez; alaiguna.
NIKO. ¿Ikusten dezu? Ezkongai batentzat, bi alaigun ezkon-
tzen dira.
BÉIJ. Ez dakit ori orela dan; baña, gauñ ezkontzen dana
beintzat, alaiguna da.

- NIKO. Bai noski. Ta guziya kaskamotz oyengatik.
BRIJ. Zure irudipenak.
NIKO. Ez, ez. Nik uste det garaiz ezkontzeko, nextak alaf-
gun jayo bear lutekela. Bitartian ez dago gauz onik.
BRIJ. Zure esanak dira oyek.
NIKO. Bai, bai... Eta, atzotik ez dezute noski ezei beirik
izango....
BRIJ. Bai, badegu.
NIKO. ¿Bai?
BRIJ. Zu juan ta beriala, Andia'tar Enrike etori zitzaigun.
NIKO. ¿Ettxera?
BRIJ. Bai.
NIKO. Jakin izan banu!
BRIJ. Zuk agindu bezela, zorapenetik gaizkatzen zuenena
izango zala, Amantxi'k esan zion.
NIKO. Ederki.
BRIJ. Eta zoratzaleak bere ezpatarekin txetuko zituela esa-
naz, Enrike gela onetan, alia itxita gelditu zan.
NIKO. ¿Eta, emen egon al da?
BRIJ. Gau guziyan.
NIKO. ¿Eta, zeñ gertatu da?
BRIJ. Zu etofi zeranean, Xiriako'ri galdetzen ari nitzaion.
Arek esan duenez, seietan, itzik esan gabe alde egin
du, eta ez dakigu zoratzaleak menperatu dituen edo zeñ
egin duen.
NIKO. (Alki-azpiak eta nsmatuaz). Menperatu izan balitu, gelditu
bear zuten emen sudur mutufen bat, belafien batzuek,
edo beste zer bait, baña ez da ezei ere agiri.
BRIJ. Ez da loratzik gelditu.
NIKO. Berekin ez zituen bada eramango...
BRIJ. ¿Zertarako?
NIKO. Ez dakigu bada.
BRIJ. Amantxi bere gelan dago, ta Xiriako'k eman dizkidan
beriak esatera nijoakio. ¿Zu emen egongo zera noski?
NIKO. Bai; etofi naizen ezker, ez nuke juan nai Amantxi'ri
agur egin gabe.
BRIJ. Bereala emen gera bada.
NIKO. Gero arte. (Andre Brijida eskuiko atetik juaten da).

III

ANDRÉ NIKOLASA. Gero XIRIAKO.

- NIKO. Txatxalak dira abek ere. Gizona itxiyan gau guziyan euki, ta geyagoko zentsutasun gabe alde egiten utzi. ¡Ai! Etzeuden nere bañuan. Neri, esan bialko zizkidan zuzen eta garbi, bañ gabeko geñtaerak. Etzuen etxe ontatik juaten lanik izango, gauzen berri ondo ta zearo eman bitartian. Baña, abek, moñoyaren gain utzi guziya ta lo, goxo-goxo. Abek jende lasaiak. Ezagun dute bai, elgoibañtañak ez dirala.
- XIRI. (Eskuiko atean azalduaz) Andrea: ¿ez al da oraindik etofi etxeakoandrea?
- NIKO. Ez; baña bereala dator.
- XIRI. Galdezka ziran ta...
- NIKO. ¿Noñ da?
- XIRI. Andia'tañ Enñike zalduna.
- NIKO. ¡Al Datoñela, datoñela.
- XIRI. Etxekoandreaaz galdetzen du ordia...
- NIKO. Ez dio ajolik. Etxekoandria etofi bitañtean nerekin egongo da. Datoñela, datoñela.
- XIRI. Esango diot.
- NIKO. Bai, bai. Ez deiela etofi gabe gelditu. Esaiozu.
- XIRI. Bai, andrea. (Xiriako eskuiko atetik juaten da).
- NIKO. Neri ez dit itzul egingo, ez. Bera etoñtzen ez bada, neroni juango natzaio dagon tokira. (Eseñtzen da).

IV

ANDRÉ NIKOLASA ta ENRIKE

- ENRI. (Eskuiko atean azaltzen da, ta aguf egin ondoren). Andrea...
- NIKO. Ongi etofi. Amantxi bereala emen dezu.
- ENRI. Berarekin egoteko asmoan etofi naiz.

- NIKO. Ni ere bere zai nago.
- ENRI. Itxoingo diot orduan.
- NIKO. Ederki. Zu zera, beaz, Andia'tar Enrike.
- ENRI. Bai, andrea.
- NIKO. Ora. Ni, Amantxi'ren, Elgoibaf'ko aidietakoa naiz. Eta bagenekigun Loreaga'tafak Andia'tafakin izan duten betiko adiskidetasun ezin geiagokoa.
- ENRI. Bai, andrea.
- NIKO. Makiñabat aldiz aitaturako Enrike. Gure etxean, Enrike gora ta Enrike bera, etzan beste ezeztaz itzegiten.
- ENRI. Eskerikasko.
- NIKO. Jakin genuen, nola Ameriketara juan zihān, toki arigarietan arkitu zihāla, lañi-aldi estutsuai aurre eman zeniotela, onlako ta alako egin zenituela; ta azkenik, zu juan ezkeroko beñirik etzala esan ziguten.
- ENRI. Nai ta ere ezin beñirik bigaldu toki ufutiko aietatik.
- NIKO. Ez noski. Etoñi zihāla ere jakin nuen.
- ENRI. Egun batzuek badira.
- NIKO. Ta, gauñ esan didate, bañ aratsa gela onetan igaroa zerala.
- ENRI. (Enrike'k sukaldetxora begiratzen du, ta Andre Nikolasa'k ere bai). Bai, andrea.
- NIKO. Zorapena ote dan edo ez ote dan...
- ENRI. Ala diote.
- NIKO. Bai; ta, zu, zure ezpatarekin zoratzaleak zatitzeko asmoan gelditu zihāla.
- ENRI. Ofelako zer bait da, bai andrea.
- NIKO. ¿Ta ezeren aztarñik arkitu al dezu?
- ENRI. (Enrike'k sukaldetxora begiratzen du; Andre Nikolasa'k ere bai). Ez ta ezeñtxo re.
- NIKO. (¿Gezuñ!) ¿Zer egin dezu bada gau guzian?
- ENRI. ¿Nik? Lo, lasai asko.
- NIKO. (Gezuetan ari da au). Ta, emen, ikaragarizko ixkanbila ta zalapañtak izaten dirala ta...
- ENRI. Ez det nik beintzat batere entzun.
- NIKO. Zoratzale ausañ zalapañtgileak erotzen dirala ere esaten dute.
- ENRI. Erotzen... eroriko... eroriko... (Enrike'k sukaldetxora

- begiratzzen du; Andre Nikolasa'k ere bai). Ez; bari ez da inor erori.
- NIKO. (Gezura ta gezura) Etzian bada ikaraz txepelduta geldituko...
- ENRI. ¡Txepelduta! ¡Ameriketan bere bularitsutasunaren agiri sukoa eman duen gizona!
- NIKO. Begira: Ameriketan gertatuaz ez dit neri ajolik; bari, gela ontan zer izan dan, ori da nik jakin nai detana.
- ENRI. Afiskorik estuenetan kementsu agertu dana, emengo jostaketak bildutu lezatekela uste dezu...
- NIKO. Zer bait esan liteke.
- ENRI. Debaren izena, goieneko maletara igo degu guk Ameriketan.
- NIKO. Bai: urutiko intxaurak.
- ENRI. Debaren neurikorik ez da an inor azaldu.
- NIKO. Gizona, etzazula zure burua orenbeste puztutu.
- ENRI. ¿Non arkituko dituzu Deba'ko semiakin berdindu litezken gizonak?
- NIKO. (Andre Nikolasa altxatzen da). ¿Non? Elgoibaren bertan ere bai.
- ENRI. ¡Elgoibaren, deba kementsu, Ariola'batan aldamenean jari litekenik...!
- NIKO. Aldamenean, ez; baña, gañian lasai asko jari litekena, ortxen daukagu Karkizano, elgoibartar bildurgabia.
- ENRI. Ba... ba... Debaren egipen kementsuak esango banizkizu, txoraturik geldituko zifake.
- NIKO. Ta nik elgoibartarenak esan ezkerro, zu mutututa.
- ENRI. Bat bakara esango dizut.
- NIKO. Nik, mila, esango nizkizuke.
- ENRI. Bai; baña, nere bat bakara, zure milak baño geyago da.
- NIKO. Edo bestia.
- ENRI. Entzun nazazu: Peru'tik Txile aldera juanak gñan. Aurrean biltzen ginduztela, arerio, etsai mota guzieta-koak agertu zitzaizkigun. Guzitatik bazan an. Baita guaitakazuak ere. Abek ezagutu dan ikaragarrieneta-koak dira. Arapatzen duten gizona, olaxkua balitz bezela il eta jaten dute.
- NIKO. ¡Gizona jan! Ori bai ez detala txinixten.

- ENRI. Jan, bai. Ori dute jakirik gogotsuena.
- NIKO. Debañak jango al dituzte; elgoibartarik beintzat ez.
- ENRI. ¿Zeigatik?
- NIKO. Elgoibañen gizon olaxkorik ez dalako. ¡Elgoibartarik jan! ¡A zeñ triparabiyak izango lituzteken!
- ENRI. Indioak eruz ziran. Belafietatik eta sudufetik ezurak zintzilik zituztela; buruak egaki, luma ikusgariaz apainduak, oju ta karaxi guregana zetozen. Guk alderatzen utzi genioten, eta beñtaratu ziranian... (Enñike'k sukaldetxora begiratzen du. Andñe Nikolasa'k ere bai) Beñtaratu ziranian auñeratu nitzan ni, ta... (Une onetan txixtulariaren soñua entzuten da, ta Enñike ero bat bezela dantzan asten da).
- NIKO. ¡Oi! ¿Dantzan asi al ziñan?... Bai, bai... ¿Ta gero, zeñ?... Naikua dezu gizona... Aski da... aski da... Ez da au geldituko... Naikua dala... ¿Nola gelditu aziko ote nuke?... ¡A! Txixtularia ixildu aziko det. (Leiora juan eta andik ojuka) ¡E! ¡Zu! ¡Ixildu zañte! (Txixtua ixiltzen da ta une berean Enñike gelditzen da).
- ENRI. ¡Noizbait ere! ¡Leñtuko nitzala uste nuen!
- NIKO. (Leiotik). Pixka batian, otoi, ixilik egon zañte.
- ENRI. Beñiz dantzan egin arazi bañõ len itzul egin dezadan. (Eskniko atetik lastefka juaten da).
- NIKO. (Leiotik). Eskerikasko. (Enñike itzul dijuala ikusita bere ondoren eskuiko atera juanaz) ¡E! ¡Zu! ¿Nora zuaz? ¡Noñk gelditu arazi! Abiadura ona darama.

V

ANDRE NIKOLASA. Bereala AMANTXI ta ANDRE BÑIJIDA.
Azkenean KARMENTXO.

- NIKO. Azkenian, debañen geñtaera buñunbatsua jakin gabe gelditu gera. Dantzari bikaña dala azaldu du; bañõ besterik ez.
- AMAN. (Amantxi ta Andñe Bñijida eskuiko atetik sañtzen dira.) Andre Nikolasa...
- NIKO. Amantxi... (Alkafi musu ematen diote)
- BÑIJ. Enñike emen dala esan digute.

- NIKO. Bai; emen izan da. Dantza puska bat egin, ta aidian an
juan da.
- BRIJ. ¿Biyak dantzatu al zerate?
- NIKO. Ez du lagun batarik. Bakarrik ederki egiten du.
- AMAN. ¿Enrike'tzaz, zef deizkiozu?
- BRIJ. ¿Ezer jakin al dezu?
- NIKO. (Beste biyak bere ondoan bilduz.) Enrike ori, bere biziko
gezuftia da.
- AMAN. Ora...
- BRIJ. ¿Bai, e?
- NIKO. Esan diran guziya, gezufta da. Ez duela ezer ikusi, ez
duela ezer entzun, ez duela emen inork txintik atera,
berak, lo lasai egin duela...
- BRIJ. ¿Zef ziran bada, Xiriako'k entzun dituen barbula ta
zaratak?
- NIKO. Enrike'ren zurungak izango ziran noski.
- BRIJ. Ederak...
- AMAN. Ezagun da, bai, gezuftetan ari dala.
- NIKO. ¡Eta neri sartu nai ziran ziriya! ¡Debarak, elgoibartarak
baño pizkorago ta bikañagoak dirala esanaz! ¿Neri?...
- BRIJ. Toki onian asi da bada...
- NIKO. Ez diot utzi, ez. Ederki dantzatu azi det.
- AMAN. Txinixten dizut.
- NIKO. Ai, ez. Nik ez det dantzatu azi, bera dantzatu da.
- BRIJ. Ederak esango zenizkion beintzat.
- NIKO. Ori bai. Gero, bi itz esan ordurako, atzera biurtu ta
ta..... (Irurak sukaldetxora begiratzen dute.) sukaldetxoari
begira onela jaitzen zan. Beriz ere, zerbait esan or-
durako, bi begiyak bere ortantxe jaitzen zituen. (Irurak
sukaldetxora begiratzen dute.) Ez dakit zef zuen sukal-
detxo oftan.
- AMAN. Lenago ere sukaldetxo ofetzaz zerbait igarriak gera.
- NIKO. Ontan, aurreko eztaietako txixtularia soñu jotzen asi
da, ta gure gizonak dantzari ekin dio, baztar guziak
puñukatzeke zorian. ¿Ta zeñek gelditu arazi? Nere
alegiñak, beintzat, alperik izan dira. Azkenian txixtula-
ria ixildu azi bial izan det. Neretzako, gizon ori, bair
aratzian zoratu egin dute.

- BÁIJ. Ori izango da guziya.
- NIKO. Oñekin ez dago gizonik.
- AMAN. Ez; bestiari eutsi bialko.
- NIKO. Bai, bai; beste oñengana txirixtatzen zerala len ere ezagutu dizut.
- AMAN. ¡Ai! ¡Ori ez! Ni zure esanean zintzo egon naiz. Ia, norik gaizkatzen nauen, esan det, edo batak bere ezpatarekin, edo bestiak bere latifñakin.
- NIKO. Eta bestiaren latifñetan estroposo egin dezu.
- AMAN. Ez, ez.
- KARM. (Eskuiko atetik sartuaz.) Izeba.
- NIKO. } ¡Karmenxo!
- AMAN. }
- KARM. (Amantxi'rengana juan eta musu emanaz.) Amantxi...
- AMAN. Nere kutuna, ¿emen al zera?
- KARM. (Andre Nikolasa'rengana juan eta musu emanaz.) Andrea...
- NIKO. Egunetik egunera ederagoa arkitzen zaitut... eta kas-kamotzagua.
- KARM. (Andre Brijida'ri.) Aitak bigaltzen nau, giltzak zeroñekin ekañi dituzula...
- BÁIJ. ¿E?
- KARM. Eta jantziak ateratzerik ez daukala...
- BÁIJ. Egia diozu. Au nere burua. Izan ere, egun abetan, etxe ontako katarñilakin ez nago ezeñtarako.
- AMAN. Ez da aritzekoa.
- NIKO. Ez noski.
- BÁIJ. (Karmenxo'ri giltzak erakutsiaz.) Torizkizu... eta esaiozu... edo ez; zaude zu emen, Amantxi'ri lagun egiozu, ta neroni juango naiz.
- NIKO. Lagunduko dizut.
- AMAN. ¿Zu ere ba al zuaz, andre Nikolasa?
- NIKO. Nagon etxeñkoak galdu ez naizela, jakin dezaten.
- BÁIJ. Bereala etoñiko naiz.
- NIKO. Ni ere, bai. Emengo geñtaeren amaia ikusteko zaleturik nago-ta.
- AMAN. Gero arte oñduan.
- NIKO. }
- BÁIJ. } Agui. (Andre Nikolasa ta Andre Brijida eskuiko atetik juaten dira.)

VI

AMANTXI ta KARMENTXO. Azkenean XIRIAKO.

- AMAN. Atoz onera, Karmentxo; exeri zaitia. (Biyak exetzen dira)
Esaizkidazu: ¿lagun asko bildu al zifaten atzo?
- KARM. Amañetaraño bagiñan.
- AMAN. Asko. ¿Ta, abestia ondo atera al zenuten?
- KARM. Soñ Patrozinio'k ala zion.
- AMAN. Soñ Patrozinio'k esan ezkeru, ala izan beaiko du bada.
- KARM. Bai...
- AMAN. Bai, noski. Zuentzako, Jaungoikoaren ufena, Soñ Patrozinio dala uste det.
- KARM. Oñenbesteraño ez.
- AMAN. Oñela berenganatzeko ¿zeñ ematen dizute mojak?
- KARM. Atzo, goxuak eman zizkiguten.
- AMAN. ¿Eta goxuak egongo ziran?
- KARM. Goxo-goxuak. Mojak egiñak ziran ta...
- AMAN. Oñduan zeñ esanik ez dago. Izebak egin balitu, aitzaki apuñen bat izan zezatekean, baña, mojak egin ezkeru...
- KARM. Izebak, ere, oso gozatsuak egiten badaiki.
- AMAN. Bai, noski.
- KARM. Baña, atzokuak, Soñ Patrozinio'k egiñak ziran.
- AMAN. Zeñ, ¿emakume oñek, goxuak egiten ere ba al daki?
- KARM. Banen-banakuak egiten ditu. Soñ Patrozinio'k egiñak diranian, beriala ezagutzen ditugu.
- AMAN. Baña emakume oñek guztitatik badaiki...
- KARM. Guztitatik. Eta guztitarako añtakua da. Oñek abestiak zuzentzen ditu, aldareak lore ikusgafiakin apaindu, aldare-zapi ta apaiz-jantziak bere eskuz eratu...
- AMAN. Eta oñetxek, Azkoitiko neskatxik politenak bereganatzen ditu.
- XIRI. (Eskuiko atean azalduaz.) Jausoro'ko Esteban zalduna.
- AMAN. Datofela. (Xiriako juaten da.) Zeñ dion entzungo diogu.

VII

LENGOAK eta ESTEBAN.

- EST. (Esteban eskuiko lenbiziko atean azaltzen da, ta bi emakumeak itzal aundiarekin agurtzen ditu.) *Salvete.* (Amantxi'rengana aufferatzen da.) Eguzki-gurdia, Pius, Eus, Eton eta Flagon, zaldi aidetsu ta susparak aurretik dituela, Febo ilezkoak, zeru urdinean azaltzen duenean, bere erañu bizikariak gizadia argiz anpatzen dute, ta lur barreneko zustrai ugaritsuak, jan-ale marduletan zabaltzen dituzte. Zure edertasun zoragilea azaltzean, beñdin gertatzen da. Begietan argi ametsgilea usmatzen da; biotzean alaitasun, poz, gozaki neurigabea. Zoragafia zera, Amantxi. (Amantxi'ri eskuan muñ egiten dio.)
- AMAN. Zure erara erantzuteko nere adimen kamutsak ez du itzik arkitzen.
- EST. Zure begietako txinpañ batek, nere itzik biguñenak baño goitasun geyago du.
- AMAN. Eskeñikasko.
- EST. Emen degu Kañmentxo ere.
- KARM. Jauna...
- EST. Badet bada nik, gertaera bat zuri esan beara.
- KARM. ¿Neri?
- EST. Bai. Ez da nik asmatua. Izañaz'ko añañaiak esan didate. *Sapiens nihil affirmat quod non probet.* Esatera nuakizuna izango da beaz, *secundum pastores.*
- KARM. ¿Zer ote da?
- AMAN. Orain jakingo degu.
- EST. Bañ añañaseko gauza da. Egunekeo ibilketa nekaturik, ango Oreadeak, beren buruak kapusai beltzetan bildu ondoren, lura ilunpean utzi zuten. Harpocrato'k, beatza ezpañetan jañirik, gizadiko lengai guztiak ixilik gelditu arazi zituen, eta etziran entzuten, ez Boreo'ren aize buñunbatsuen txixtu lañitsuak, ez Auster'en aize biguin, epel, xamuñen zusuñ opagañiak. Eolo'ren menpeko

guztiak ixilketa artan bat egin zuten. Mendiko eřeka-
txo beritxuak ere, beren betiko mur-mur jostalaria gel-
ditu zutela zirudien. Etzan entzuten, ez ardien *bee* eřu-
kařia, ez eltxo ta pixti purtzilen burunba aspergilea. Ige-
lak ere beren gaberoko erestia utzita, mututurik zeuden.
Itz batian: etzan kinkik ere nabaitzen. Bařan, ixiltasun
eta iluntasun esan-ezin alako ařetan, ařtzaien begi zořo-
tzak milaka txoritxuak begiztatu zituzten. An zeuden:

txiritxakaluriak

abeslari třebiak

an, enara egalari pizkořak: tarin, txorũ, birigařo mařgo
bizidunak; txantxangoři, txepetx, ořmatxori ezin aseak.
Guztiak loari utzita, begiak iřten beařian, zalantza
biziyan zeuden. Zugatz-adarře batean dařdarizoka,
kařnaba kaxka-goři bat guzien gain ageri zan. Pago
lodi urřetsuko kabi leun epel batean, ama ta umetxuak,
guztiyak buruak atera nai, ta ezin atera, lei gogořa
zebilten; eta ařkait-zulo batean, goroldio gařean,
xoxo zař, elbařitu bat, leřdia zeriola mokua luzaturik
zegon...

- KARM. Bařa... řzer egiten zuten txori aiek?
EST. Azkoiti'ko neskatxik panpoxenak, Santa Klara'n azal-
tzen zituzten abestiak entzuten zeuden.
AMAN. Zuregatik ari da, Kařmentxo.
KARM. Esteban jauna, iseka...
EST. Ez da nik asmatua. *Suum cuique*. Izafaitz'ko ařtzayak
esan didate.
AMAN. Bai; Esteban, besterenaz lasai ari da; bařan, bererik,
ez digu oraindik aitatu ere.
EST. řZer, gero?
AMAN. Aita Zirilo'ri... ta zuri... entzuteko, Balda jauregian
bařt izan zenuten bileraz ez dakigu ezer.
EST. Guziya jakingo dezute. Ořetaraxe etoři naiz.
KARM. Bai, ořetara, ta neri iseka egitera.
EST. Azketsi.—Aita Zirilo'ren itzaldia... *Mirabile dic-
tu!* gauza ařigaria izan zan. Ni berari entzuten txo-

raturik egon nitzan. Neretzat, atzoko eguna: *Albo lapillo notare diem* (1) izan zan.

AMAN. Ora.

EST. Guzi-guziya esango dizutet,

AMAN. Entzungo dizugu.

VIII

LENGOAK; bereala ANDRE NIKOLASA, gero ANDRE BÉIJIDA,
geroago ENRIKE ta XIRIAKO.

EST. Dante ta Petrarca'ren lan bereziak aitatuaz, bere itzal-
diari asiera eman zion. Bien arteko zantzuak aigi ta
garbi azaldurik, lenengoengatik esaten zuen: *Auctor
venatus fuit ubique quidquid faciebat ad suum
propositum...*

NIKO. (Eskuiko atetik sartuaz.) Emen naiz ni, beñiz.

AMAN. Ongi etori, Andre Nikolasa.

KARM. Andrea...

EST. (Andre Nikolasa'rengana juan eta eskuan mui emanaz) Artu
itzazu nere agurpen zintzoak.

NIKO. Eskerikasko. (Atzo baño koipe gutxixiago dauka.
Agoitu egingo zan au ere).

AMAN. (Amanbeik eskeintzen dio bera dagon esetokia, baña Andre
Nikolasa arteko allean esetzen da) Atzoko bileraren beñ
ematen ari zitzaigun.

NIKO. Ora; ta nik, jakin gabe, geldi-arazo. Tamalgari da...

AMAN. Ez dio ajolik. Beñiz esango digu.

EST. Gogo biziz. Bigarren aldiz esango det: Dante ta Petrar-
ca'ren lan bereziak aitatuaz, bere itzaldiari asiera
eman zion. Bien arteko zantzuak aigi ta garbi azaldu-
rik, lenengoengatik esaten zuen: *Auctor venatus fuit
ubique quidquid faciebat ad suum propositum...*

BÉIJ. (Eskuiko atetik sartuaz.) Ez dezute esango asko luzatu
naizela.

AMAN. Ez, orixe.

(1) Afi txuriz apuntatu beñ litzaken eguna; egun ospetsu ta atsegila.

- NIKO. Azkar ibili zera.
- EST. (André Brijida'rengana juan eta eskuan muñ emanaz.) André Brijida: beti zure menpeko.
- BRIJ. Eskeřikasko.
- KARM. ¿Aita atsegindu al da?
- BRIJ. Gizonak, berena egin ezker bereala atsegintzen dira. (André Brijida esertzen da.)
- AMAN. Orain, Esteban, barko bileraren befi ematen ari ziztaigun.
- BRIJ. Jakin naia bannen bada nik ere.
- AMAN. Bigarren aldiz esango digu.
- EST. Ez, Amantxi.
- AMAN. ¿Nola?
- EST. Irugafen aldiz.
- AMAN. ¡A, bai!
- EST. Irugafen aldiz, eta pozik, esango dizutet: Dante ta Petrarca'ren lan bereziak aitatuaz, bere itzaldiari asiera eman zion. Bien arteko zantzuak argi ta garbi azaldurik lenengoengatik esaten zuen: *Auctor venatus fuit ubique quidquid faciebat ad suum propositum...* (Barenen ikaragarizko ixkanbila entzuten da. Enfike ta Xiriako dira. Beste oju artean entzuten da Xiriako esanaz «Baimena izan arte itxoin» eta Enfike'k: «Ez det nik baimen bierik». Emakumeak zutik jařtzen dira.)
- AMAN. ¿Zeř da ixkanbil ori?
- BRIJ. ¿Zeř dabilta or?
- KARM. ¡Izeba!
- NIKO. Emen degu kufkumixa.
- AMAN. (Otsak geroago ta alderago ta pizkořago) ¡Bařa, zeř dute kafaxi oiekin!
- NIKO. Dantzatzera ote dafof beřiz...
- XIRI. (Une onetan Enfike ta Xiriako buraka, eskuiko atean azaltzen dira.) ¡Geldi emen! ¡Geldi!
- ENFI. ¡Zuaz emendik ukufura! (Enfike'k Xiriako atzera botatzen du, ta Amantxi ikusirik, beregana oso asafe juaten da. Xiriako atean gelditzen da.) Maltzurř alena: emen al zera...
- AMAN. Enfike...
- ENFI. Ongi esan zenuen, emengo geřtaera guziyak ez ne-

kizkiela. (André Brijida'ri.) Egiya zenion: erdirikere ez nekiela...

BRIJ. Badakizu, zeigatik esan nizun.

AMAN. Ez dakit zertara zatozen orain, oreakin.

ENRI. Zuri esatera, erdirik ez nekiela, batere ez nekiela, baña, orain, guziya jakin detala.

AMAN. ¿Zer, gero?

ENRI. Ni zorapen taitean nebilkizun bitaitan, gizon exkaltu batekin maitasunezko bideetan zebiltzala. Oyek, emakume lasai, lizunen egipenak dira.

AMAN. (Lau emakumeak batean.) Itz oiek...

NIKO. ¡Lotsagabea!

BRIJ. ¡Petrala!

KARM. ¡Txatxua!

EST. Gizon exkaltu onek erakutsiko dizu, itz oiek ez dirala emakume bati esatekoak.

ENRI. ¿Xaxi-tanboliñ ori al da zure kutuna?

AMAN. Ori... zu ez bezelako zalduna.

BRIJ. Bai, noski.

KARM. Esango nuke.

NIKO. Ta beriak aundiaguak.

EST. Xaxi-tanboliñ onek dantzatu aziko zaitu zu.

ENRI. Ez dezu oretarako kemenik...

EST. Beti izan det onetarako: *Parce subjectis et debelare superbos.*

ENRI. ¿Zer eskubiderekin gai ontan sartzen zera?

EST. Emakumearen alde ateratzeko, gizon ongi azi guztiak dutenarekin.

ENRI. Emakume ori, jaio baño lenago ere neria zan.

EST. Jaio bañolen zuria izango zan; jaio ta geroneria izango da.

ENRI. Nik ezpata detan bitaitian, ez da ori zuria izango.

EST. Zure ezpatari erantzuteko, emen daukat nik bestia. (Esteban'ek ezpata ateratzen du. Enrike'k bere ezpatari eltzen dio. Emakumeak karaxi egiten dute. Amantxi, André Brijida ta Karmen'ek Esteban'engana jantzen dira. André Nikolasa Enrike' rengana. Xiriako ere Enrike'ri eltzeko eran jaitzen da.)

AMAN. ¡Ai, ez! ¡Enrike!

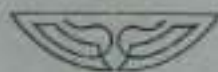
NIKO. ¡Geldirik, gizona!

- ENRI. Orain jakingo dezu, nere espata zeñ dan. (Enrike, espata ateratzeko keñu egiaz Esteban'engana auzeratzen da. Emakumeak kafaxi egiten dute. Une onetan txistulariaren soñua entzuten da, ta Enrike dantzan asten da.)
- EST. ¡E! ¡Iseka ner!
- NIKO. (Esteban'engana lasterka juan ta) Ez. Zorapena du, zorapena. (Emakumeak Esteban biltzen dute ta gertaeren berri ematen diote. Esteban'ek espata zokoan sartzen du. Andre Nikolasa leihoa juaten da) ¡Ixo! ¡Ixo! (Txistua ixiltzen da, ta Enrike gelditu lenbizi ta bereala iruditegian auzeratzen da)
- ENRI. Orain ere menpetu naute, baña nere almenak, guztiyen gain ezartzeko bidia erakutsiko dit. Ez naute, ez, iñoren aurian pafagari jariko... (Une onetan txistulariaren soñua entzuten da. Enrike'k dantzari ekiten dio. Emakumeak leihoa juaten dira.)
- EMAKUMEAK. ¡Ixo! ¡Ixo!
- (Txistua ixiltzen da ta Enrike gelditzen da. Emakumeak Esteban'en ondoan biltzen dira. Enrike itzul egiteko antzean eskuiko atera juaten da ta andik ojuka esaten du.)
- ENRI. ¡O! gelditzen zera, Amantxi! ¡Ni, banua beriz, Ameriketara! (Enrike juaten da, ta ondoren Xiriako.)
- NIKO. Ondo... dantzatu.
- (Esteban ta Amantxi erdian dituztela guztiak auzeratzen dira.)
- EST. Ez nekien ezeñ ere.
- BRIJ. Oyetxek ziran etxe onetako katramilak.
- EST. Bada, gauzak, erabaki ereza du. (Amantxi'ri) ¿Zuk nere emazte izan naiko dezu, noski?
- AMAN. Bai, Esteban: zuria izango naiz.
- NIKO. Bai, orixe ezpañetatik txintxilik zegola igafia nitzan.
- AMAN. Andre Nikolasa...
- EST. Eta Jausoro'ra juango zera.
- NIKO. Ori da. Etxez aldatu. Nik lenbizikotik esan detana.
- AMAN. Baña... nere etxea utzi...
- EST. Ezkondu ezkerro, zure etxea Jausoro izango da.
- BRIJ. Ori da.
- KARM. Ederki.
- EST. Ta ez da izango beste zorapenik, zure ederotasunak nere biotzari emango diona baizik.

- BÉRJ. Ora, nola gauzak amaitzen diran.
EST. *Finis coronat opus.*
NIKO. (Leiotik ojuka.) Orain nai dezun guziya jo zenezake.
EST. (Esteban auferatzen da iruditegian eta jendiari esaten dio.)
Plaudite cives. Acta est fabula. (Txistulariaren sofua
entzuten da)

EZKUTAZAPIA JAXTEN DA.

I Z A Ñ A

Antzerki-saia = Colección de comedias

AGERTUAK

- 1.ª : *Jauregi-erotoa astoa*. Alfonso M.ª Zabala'k asmatutako bakariz-
keta. (N.º 1. Monólogo original de A. M. de Zabala)..... 0,50
- 2.ª : *Uruti-iketa*. A. M. Zabala'k idatzitako antzerkia. Atal batekoa,
ta gizonezkoak bakarrik egitekoa. (N.º 2. Comedia en un acto,
para hombres solos, por A. M. Zabala)..... 1,00
- 3.ª : *Melitona'ren bi senarak*. A. M. Zabala'k idatzitako antzerkia.
Atal batekoa ta gizonezkoentzat. (N.º 3. Comedia en un acto,
para hombres solos, A. M. de Zabala)..... 1,00
- 4.ª : *Vendibetaren lariyak*. A. Lafaitz'en antzerkia. Atal batekoa, ta
gizonezkoentzat. (N.º 4. Comedia en un acto, para hombres solos,
por A. de Lafaitz)..... 1,00
- 5.ª : *Utsi bearko*. Deñoka'tar Goserio'k euskeratutako antzerkia. Gi-
zonezkoentzat. Atal batean. (N.º 5. Comedia en un acto, para
hombres, traducida por Goserio de Deñoka)..... 1,00
- 6.ª : *Neskame beria*. Emakumezkoentzat bakarrik, atal bateko antzerkia.
Deñoka'tar Goserio'k euskeratua. (N.º 6. *La criada nueva*. Co-
media en un acto para mujeres solas, adaptada por G. de Deñoka) 1,00
- 7.ª : *Gizon bikadak*. Gizonezkoentzat, atal batean. Deñoka'tar Gose-
rio'k euskeratua. (N.º 7. Comedia para hombres, en un acto) . . 1,00
- 8.ª : *Tripa-Zoria*. Gizonezkoentzat, atal batean, Toribio Lafae'k era-
tutako antzerkia. (N.º 8. Comedia en un acto para hombres, por
Toribio de Lafae) 1,50
- 9.ª : *Moroi jatorra*. A. Lafaitz'en antzerkia. Atal batekoa, ta gizonez-
koentzat. (N.º 9. Comedia en un acto, para hombres solos, por
A. de Lafaitz) 1,00
- 10 : *Gau-ostatua*. Iruretagoyena'tar J.'ren antzerkia. Atal batekoa, ta
gizonezkoentzat. (N.º 10. Drama en un acto, para hombres solos,
por J. de Iruretagoyena) 1,50

- 11 : *Gizatsara*. Manuel Recondo'k egindako antzerkia. Atal batekoa ta emakumezkoentzat. (N.º 11. Sainete en un acto, para mujeres solas, por M. Recondo)..... 1,00
- 12 : *Perira*. Manuel Recondo'k egindako bakarizketa. (N.º 12. Monólogo, por M. Recondo)..... 1,00
- 13 : *Trapu-Biltzalea*. Manuel Recondo'k emakumeentzat bakarrik egindako antzerkia. (N.º 13. Comedia para mujeres solas, por M. Recondo)..... 1,00
- 14 : *Urdinburuko Bilor*. Etxeberria-Tolosa'tar J. P.'k egindako bakarizketa. (N.º 14. Monólogo, por J. P. de Echeberria-Tolosa)..... 0,50
- 15 : *Eaei ex ta festa*. Toribio Alzaga'k antolatutako jostirudia. (N.º 15. Juguete de M. Soroa, arreglado por Toribio de Alzaga)..... 1,50
- 16 : *Txibiri-biri*. Toribio Alzaga'k asmatutako antzerki iritsua. (N.º 16. Comedia en un acto, por Toribio Alzaga)..... 1,50
- 17 : *Betnaino'ren Iuriyak*. Toribio Alzaga'k asmatutako antzerki iritsua. (N.º 17. Comedia en un acto, por Toribio Alzaga)..... 1,50
- 18 : *Amantzi*. Toribio Alzaga'k asmatutako bi ataldun antzerkia. (N.º 18. Comedia en dos actos, por Toribio Alzaga)..... 2,00